

Elektriciteit: wie wordt er hier bevrijd?

Relinde Baeten

Heel wat mensen reageren positief op de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt, omdat ze het gevoel hebben al zo lang willens en nillens te zijn aangewezen op een bepaalde leverancier. Maar het artikel stipt ook ongerijmdheden aan die de liberalisering met zich meebrengt.

De liberalisering opteert voor een echte duidelijke taakverdeling wat betreft de productie, transport en de distributie van energie, maar bij nader inzicht blijven verstrengelingen mogelijk. Ook blijft er verwevenheid bestaan tussen de gemeentepolitiek en de elektriciteitsproductie, terwijl het democratisch toezicht juist dreigt af te nemen.

Immers, het is nog moeilijk een gemeenteraadslid te vinden die nog goed weet hoe alles in elkaar zit. Ook vraagt de auteur zich af of het eigenlijk wel wenselijk of nodig is om een basisvoorziening als elektriciteit verregaand te liberaliseren.

Vier, vijf jaar geleden zou niemand het voor mogelijk gehouden hebben, maar vandaag is het een feit. In Vlaanderen kunnen bedrijven sinds 1 januari, particulieren sinds 1 juli vrij hun elektriciteitsleverancier kiezen. Voorheen was je aangewezen op de intercommunale of regie die in jouw woonplaats actief was. Het is Europa dat aandringt op deze liberalisering, in naam van de vrije markt. Alles moet 'bevrijd' worden: de telecommunicatie, de telefonie, radio, televisie en ten slotte ook drinkwater?

De concurrentie moest kunnen spelen en vandaag is dat ook zo: je kunt die leverancier kiezen die het best bij je past en je kan daarbij kijken naar service, naar het aandeel groene stroom en naar de prijs. De concurrentie speelt. De consument zou er beter bij moeten varen.

Toch kun je zeggen dat bij die liberalisering een aantal kansen onbenut bleven.

Taakverdeling of verstrengeling?

Eén van de doelstellingen van de liberalisering was dat er een duidelijke taakverdeling zou komen. Waar voorheen productie, transport op het hoogspanningsnet, distributie via het laagspanningsnet en levering aan de klanten allemaal door één speler kon gebeuren, werd die zogenaamde 'verticale integratie' afgeschaft. Op die manier konden meerdere leveranciers op de markt komen en met elkaar concurreren. Productie gebeurt en gebeurde door verschillende spelers: Electrabel (88%), SPE (8%) en het restant wordt geproduceerd door verschillende anderen. Electrabel wordt recent door de overheid (onder druk van Europa) verplicht om virtueel een deel van de productie te verkopen. De installaties blijven wel hun eigendom, maar de geproduceerde energie wordt geveild.

Het beheer van het transportnet zit bij één speler. Dat is nu Elia. De hoofdaandeelhouder van deze NV is Electrabel. Een minderheid is van de gemeenten. Een deel zal later via de beurs opengesteld worden.

Voor de distributie staan de vroegere intercommunales in. Ze worden voor deze rol 'distributienetbeheerders' genoemd. Ze zorgen voor het onderhoud van de kabels en van meters bij de mensen thuis. Als er daarmee problemen rijzen, lossen zij die op.

Het combineren van deze rollen is in principe niet toegestaan. Hoewel, door nieuwe dochterondernemingen op te richten en participaties te nemen via investeringsintercommunales passen de vroegere hoofdspelers daar een mouw aan.

Steden en gemeenten

Vroeger participeerden de gemeenten in de intercommunales op hun grondgebied: ofwel in de gemengde (met Electrabel), ofwel in de zuivere (Interelectra, WVEM, PBE, IVEG, VEM,...). Ofwel was de band nog nauwer via een gemeentelijke regie, zoals bijvoorbeeld in Merksplas en Izegem. Die regieformule laten we hier buiten beschouwing.

In de gemengde intercommunales was er ongeveer een half om half verdeling van aandelen tussen gemeenten en Electrabel. De zuivere intercommunales zijn volledig in handen van de gemeenten. Met andere woorden: de gemeenten hadden in allebei de formules wat te vertellen over distributie en verkoop

– in theorie althans, want in de praktijk maakten de gemeenten nauwelijks gebruik van de mogelijkheden om te sturen in het beleid van een intercommunale. Het bijwonen van recepties kan bezwaarlijk als een beleidsdaad gerekend worden.

Vandaag is in de gemengde intercommunales het aandeel van de gemeentes verhoogd, dat van Electrabel is verlaagd. Met andere woorden: de gemeenten hebben – op het eerste gezicht – alleen nog wat te vertellen over distributie, want dat is de taak van die intercommunale.

Merkwaardig is wel dat de gemeenten vervolgens ook nog aandelen namen in Electrabel. Met andere woorden: ze zijn ook nog bij de productie betrokken.

Slotsom van dit verhaal: de verwevenheid van gemeentepolitiek en elektriciteitsproductie blijft bestaan.

Het wordt zelfs nog complexer. Nu al is er nauwelijks nog een gemeenteraadslid dat goed weet hoe het in elkaar zit. Het democratische toezicht wordt wel erg moeilijk. En bovendien rijst de vraag of een gemeentebestuur nog onafhankelijk kan informeren over de mogelijke keuze van een elektriciteitsleverancier.

Wellicht is de wijze waarop de liberalisering hier zijn beslag heeft gekregen, een gemiste kans.

Dividenden?

De gemeenten konden vroeger jaarlijks een dividend inschrijven, naargelang van het stroomverbruik op hun grondgebied en naargelang van de winsten die de intercommunale maakte. Op zich viel daar al wat op aan te merken: stimuleer je rationeel energieverbruik als gemeente terwijl je tegelijk je voordeel doet met elke verbruikte of verspilde kWh?

Ook dit verandert nu. De gemeente deelt in de winsten die de intercommunale maakt als distributienetwerkbeheerder, als de gemeente tenminste aandeelhouder is. En ze zijn allemaal aandeelhouder geworden, niemand heeft dit afgewezen. Maar het dividend op de verkoop van de stroom valt weg. De inkomsten van de gemeenten lopen dus sterk terug. Dat wil de federale overheid compenseren door een heffing ten voordele van de gemeenten. De transportnetbeheerder Elia zal die heffing innen en de gemeenten vergoeden; het is nog niet duidelijk hoe dit allemaal lopen zal. Met andere woorden: de verbruiker betaalt deze heffing, naargelang van zijn verbruik. Toch betalen niet alle verbruikers: minister Moerman heeft aangekondigd dat de bedrijven, dus niet de kleine verbruikers, hiervan zouden worden vrijgesteld.

Vroeger werden de intercommunales forfaitair 10% belast op hun winst, dat is beduidend minder dan gewone bedrijven maar ze keerden dan ook een ruim dividend uit aan de gemeenten. Vandaag worden de stroomleveranciers normaal belast. De federale overheid krijgt dus meer inkomsten. De gemeenten minder. En de compensatie voor die gemeenten zal worden betaald door de verbruiker: dat kan beschouwd worden als een verkapte belastingverhoging. Het lijkt er dus op dat de elektriciteitsprijs zal stijgen.

In de praktijk hebben nog niet zoveel mensen overgeschakeld naar een andere leverancier. Een voorzichtige raming (oktober 2003) brengt ons op 30.000 van de 2.500.000 Vlaamse huishoudens. Dat is iets meer dan 1%.

En er zijn nog veel misvattingen. De overheidscampagnes hebben wel duidelijk gemaakt dat je kan omschakelen, maar er bleven veel vragen onbeantwoord. Dat je vanaf nu altijd kan omschakelen, bijvoorbeeld, ook na 1 juli. Of dat je perfect een andere stroomleverancier kan kiezen, maar voor gas alles bij het oude kan laten. Of dat er geen nieuwe meter moet komen.

. Iedereen kan omschakelen, je vraagt het best vooraf een offerte aan de verschillende leveranciers.

. De omschakeling gebeurt door je nieuwe leverancier, zelf hoeft je daarvoor niets te doen na het ondertekenen van je contract.

Je kan je keuze laten leiden door de aard van de stroom (groen, fossiel, nucleair...), door de prijs, of door andere factoren

Prijsverschillen hebben soms te maken met de transportkost over het net. In dunbevolkte gebieden kunnen die kosten hoger oplopen. (Noot: meestal is dit in gebieden waar vroeger de zuivere intercommunales actief waren, ze waren minder interessant voor private investeerders.)

. Voor het aandeel groene stroom wordt geen distributievergoeding aangerekend. Een leverancier die 100% groene stroom levert, betaalt helemaal geen distributievergoeding. Een leverancier die 5% groene stroom levert, is voor dat aandeel vrijgesteld.

Bij alle leveranciers krijgen particulieren 100 kWh gratis per gedomicilieerde persoon, plus nog eens 100 kWh op het adres. Een gezin waar drie mensen gedomicilieerd zijn, heeft recht op 400 kWh gratis stroom. Het is de leverancier die dit regelt, de verbruiker moet daarvoor niets doen.

Interessante sites om te raadplegen: www.vreg.be en www.test-aankoop.be

Vrijmaking tegen welke prijs?

Heel wat mensen reageren positief op de vrijmaking, omdat ze het gevoel hebben dat ze al zo lang willens nillens zijn aangewezen op een bepaalde leverancier.

Anderzijds zou je kunnen zeggen dat een basisvoorziening zoals elektriciteit in overheidshanden moet komen. Op privatisering is wellicht niets tegen, zolang de overheid de controle niet uit handen geeft.

Bijvoorbeeld door aan de verkoopzijde maxima te bepalen voor de verkoop. Dat is een extra argument om de verstengeling tussen netbeheerders, gemeenten en één leverancier af te bouwen. En om ervoor te zorgen dat het netwerk zelf helemaal in overheidshanden terechtkomt. Meer sturingsmogelijkheden voor de Vreg en een stappenplan (5-10 jaar) voor de volledige overdracht van het distributienet naar de overheid is aangewezen.

Is die liberalisering wel nodig? Even vergelijken met de drinkwatercampagne van 11.11.11. Die richt zich tegen de privatisering van de drinkwatervoorziening, onder meer omdat dit een grote bedreiging vormt voor derdewereldlanden. De kaarten liggen daar enigszins anders: het gaat (nog) niet om liberalisering. Dikwijls wordt de drinkwatervoorziening in handen gegeven van één multinational die vrij de prijs kan bepalen. Er is geen sprake van concurrentie.

Er is ook een parallel. Het is in alle omstandigheden belangrijk dat de overheid voor basisvoorzieningen zoals energie en water de basisprijzen en de basisvoorziening kan garanderen. Als ze het niet in eigen handen heeft, dan moet de overheid een sturende en controlerende functie hebben. Dat moet ze claimen als haar terrein, in naam van de mensen.

Bio:

RELINDE BAETEN is coördinator van Velt vzw, de Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze. Relinde Baeten is daarnaast bestuurder bij Ecopower cvba, een nieuwe leverancier die enkel electriciteit uit hernieuwbare energie levert. En ze zetelt in de Raad van Bestuur van de Bond Beter Leefmilieu en Ecolife. Ze is licenciate in de Germaanse filologie en woont met haar gezin in de woongemeenschap Molen van Rotselaar.